

ליקוטים נפלאים פרשת בא

"ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וכו'" (י, א)

בהסבר פסוק זה יש לומר, דהנה משה רבינו ע"ה היה מפחד, שאולי פרעה ישוב בתשובה ויעזוב את דרכו הרעה ואז יהפכו כל העבירות והזדונות לזכויות, ובאמת אף מצינו שאמר פרעה קודם לכן - ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים וכו' (ט, כז) ולכך ירא משה שדבר זה יתהפך לזכות לפרעה, אבל בשביל דבר זה אמר הקב"ה "כי אני הכבדתי את לבו", דהנה מה שאמרו חז"ל דהקב"ה מהפך עבירות לזכויות, הוא רק לאדם שעשה עבירות מעצמו ואח"כ עשה על עבירות אלו תשובה, וע"ז אמר הקב"ה שמהפך את הזדונות לזכויות, אבל כשאינו עושה מעצמו את העבירה אזי אפי' אם יעשה תשובה לא יתהפך לזכות, וזה מה שאמר הקב"ה למשה דאף שפרעה אמר "ה' הצדיק" וא"כ זהו זכות לפרעה אבל כיון שכתוב "אני הכבדתי את לבו" והיינו דפרעה לא עשה את העבירה ע"י בחירתו רק הקב"ה חיזק את לבו, א"כ לא יועיל לו השכר על זה שיעשה תשובה.
(כתב סופר)

"ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה, כי אני הכבדתי את לבו" (י, א)

כמה מגדולי ישראל תמהים על לשון הכתוב שלפנינו: מדוע נאמר כאן "בוא אל פרעה" - ולא "לך אל פרעה"? בעניין זה כותב רבי חנוך צבי מבנדין, חתנו של רבי יהודה ליב מגור (בעל "שפת אמת"), בספרו "יכהן פאר": זוגתי, הרבנית פייגא, אומרת כך: מדוע אומר ה' למשה "בוא אל פרעה", ואינו אומר לו "לך אל פרעה"? שהשם יתברך, כביכול, מרגיע את משה לקראת השליחות הקשה אל מלך מצרים ואומר לו: בוא אתי, ושנינו יחד נלך אל פרעה...

הצדיק רבי מנחם מנדל מקוצק העיר על לשון הכתוב בפתח הפרשה: אין הקדוש-ברוך הוא אומר למשה: "לך אל פרעה", כי לעולם אין פורשים ממחיצתו של ה' יתברך, ואי אפשר לו לאדם להתרחק מן הבורא, שהרי "מלוא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו', ג'). משום כך קורא כאן ה' למשה: בוא אתי אל פרעה, והנני אתך בכל אשר תלך!

"ולמען תספר באזני בנך וכן בנך... וידעתם כי אני ה'" (י, ב)

אומרים כאן חכמי המסורה: בשני מקומות בתורה מצינו את המלה "ולמען". בתחילת פרשת "וארא" נאמר: "ולמען תספר באזני בנך וכן בנך"; ובפרשת "עקב" נאמר: "ולמען תאריכו ימים על האדמה" (דברים י"א, ט'). לומר לך, שכל המטפל כראוי בחינוך בניו ובני-בניו - זוכה לאריכות ימים על האדמה, שהבטיח ה' לעמו.

"ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגו'" (י, א)

קשה שהיה צריך לכתוב לך אל פרעה ומה הוא בא אל פרעה? ועוד קשה נתינת הטעם כי אני הכבדתי את ליבו, הרי זה סיבה שלא ילך אליו, כי מה לו לילך וה' הכביד את ליבו? אלא מבאר בעל "זרע קודש" שהרי כתוב שאסור להסתכל בפני אדם רשע, כי הרשע משפיע טומאה סביבו ואסור להתקרב אליו, ומשה רבינו לא רצה ללכת אל פרעה שלא יסתאב מקרבתו, ואמר לו הקב"ה בא אל פרעה היינו בא עמי ביחד שאינך הולך לבד כי אני נמצא בתוך ליבו של פרעה, וזה נתינת הטעם כי אני הכבדתי את ליבו ולכן אין לך לחשוש ללכת אליו. ומה שהקב"ה הכביד את ליבו של פרעה, הוא כדי שיתקדש שם שמים וכל ישראל ישמעו ויראו מהנסים והנפלאות שעשה ה' במצרים ויקחו מוסר ויתנו אל ליבם גדולת ה' ורוממותו, ולמרות שוודאי אין הקב"ה רוצה לשרות במקום טומאה כליבו של פרעה, אבל למען אהבת ישראל ולהראותם את גדולתו עשה כן, וזה מוסר לכל אחד שכדי ללמד ולהדריך אחרים ירד מדרגתו ומעמדו ויתמסר לשני, ולכן ממשיך הכתוב "ולמען תספר באזני בנך" - מהנהגתי תלמד איך לספר באזני בנך שתשפיל ותכניע עצמך לקטנים כדי ללמדם תורת ה' כשם שהקב"ה ירד לתוך מצרים לליבו של פרעה כדי להראותך ניסים ונפלאות.

"בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו" (י, א)

רש"י כותב: בא אל פרעה - והתרה בו. דקדק הרשב"ם: מדוע בשאר המכות לא הודיע ה' יתברך למשה שחזק את לב פרעה, ורק כאן מצא לנכון לעשות זאת?

בספר "דברי התענוגים" (הובאו דבריו ב"לקוט האורים") כתב ליישב את הקושיה על פי דברי בעל הטורים, ש"בא" בגימטריא שלש, כי כאן רמז הקב"ה למשה שיתרה בפרעה בפעם אחת על ג' המכות העתידות לבוא - ארבה חשך ובכורות. והנה לקמן פרש רש"י, שאת מכת חשך הביא עליהם הקב"ה משום שני טעמים, ושניהם לטובת ישראל:

א. משום הרשעים שהיו בישראל, שמתו בשלושת ימי האפלה, ולא רצה הקב"ה שיראו זאת המצרים.

ב. כדי שיוכלו ישראל להתבונן ברכוש המצרים, ולאחר מכן ביציאתם לשאלו מהם.

ברור, כי גם אם יחליט פרעה לשלח את ישראל, עדיין מוכרח לבוא מכת חשך כי היא נעשתה לטובתם ולצרכם של ישראל.

על כן הקשה למשה להתרות בפרעה על שלש המכות, ובתוכן מכת חשך, בשעה שידע שההתראה היא בתנאי שלא ישלח את ישראל, והלא יתכן שיחליט לשלח את ישראל, ובכל זאת תבוא המכה.

בשל כך הוצרך כאן הקב"ה לומר למשה: "כי אני הכבדתי את לבו" וברור שהוא לא ישחרר אותם, והנך יכול להתרות בו בלב שקט.

לע"נ

הרה"צ פנחס בן ר' בנימין בינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים נפלאים פרשת בא

טומאת מצרים, אבל גם אנחנו איננו מלאכים... כמה יש לנו להדיר ולשמור אותנו מאוירת הרחוב! (מעייין השבוע)

"גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לד'

אלוקינו" (י, כח)

כשאנו מתבוננים באיזה חשק וגבורה אתה עושה את מעשיך הרעים, למדים אנו באיזה התלהבות וחשק עלינו לקיים את המצוות, כך שאתה תתן בידינו דרך לעבודות השם. (תפארת שלמה)

"כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים" (יא, ד)

ולא אמר בחצות שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא.

עמוק הוא תהום הכפירה ועצום הוא כוחה של רשעה, שעת מכת בכורות הייתה אותה שעה, לא היה בית אשר אין בו מות, וכנאמר 'והייתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים אשר כמוהו לא נהייתה וכמוהו לא תוסיף', בשעה כזאת עוד היו רשעים שהתבוננו על שעוניהם לראות האם אמנם השעה שעת חצות, או שמא רגע ושניים קודם לכן.

רשעים אפילו על פתחו של גיהנום אינם חוזרים בתשובה (עירובין יט.).

"החדש הזה לכם ראש חדשים" (יב, ב)

בשעה שבא משה ואמר לישראל: בחודש הזה אתם נגאלים, אמרו לו: רבנו משה, היאך אנו נגאלים ואין בידינו מעשים טובים? אמר להם: הואיל והקב"ה חפץ בגאולתכם, אינו מביט במעשיכם הרעים. במי הוא מביט? בצדיקים שבכם ובמעשיהם. (שיר השירים רבה ב, ח)

"וכל בכור אדם בבניך תפדה והיה כי ישאלך

בנך למחר לאמר מזה זאת ואמרת אליו בחזק

יד הוציאנו ה' ממצרים על כן אני זוכה לה"

(יג, יד-טו)

הנה בכל מצוות התורה רשאי אדם ליקח שליח בשליחותו, אבל בפדיון הבן אינו יכול לפדות ע"י שליח.

והטעם, מאחר שבמכת בכורות, שפדיון הבן הוא זכר למכה זו, בא הקב"ה בעצמו ולא ע"י שרף ושליח, על כן מן הדין שגם הזכר שקבעו לזה יהיה ע"י האדם בעצמו.

וז"ש, "וכל בכור אדם בבניך תפדה", היינו אתה בעצמך, ולא ע"י שליח, "והיה כי ישאלך בנך למחר לאמור מזה זאת", היינו מאי טעמא נשתנה המצוה הזאת דייקא מכל מצוה שיכולים לקיימו ע"י שליח, "ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים", הוא בעצמו, "על כן אני זוכה לה" ולא ע"י שליח, מדה כנגד מדה... (חתם סופר)

"ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים אשר לא ראו אבותיך ואבות אבותיך מיום היותם על האדמה עד היום הזה" (י, ו)

ויש לדקדק, שאת המלים "אשר לא ראו אבותיך", היה לו לומר למעלה - "הנני מביא ארבה בגבולך אשר לא ראו אבותיך". מהי אפוא כוונת הכתוב "ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך... אשר לא ראו אבותיך"? מה בדיוק הם לא ראו?

הרב צבי הירש פרבר, בספרו "כרם הצבי", באר זאת על דרך צחות: דרך העולם, שכאשר מתמנה מלך חדש, ראשית הוא קובע פגישות עם אצילי העם ורוזני הארץ בבתיהם ובבתי המשפט והמועצה, כדי להכיר את אלו שהם בעלי ההשפעה, מנהיגי הקבוצות השונות ועשירי המדינה.

אך זה ברור כי לא יכנס לבתי דלת העם שבשכונות הפחים, כי בעל גאוה הוא, והכניסה לבתי העניים תחשב עבורו פחיתות גדולה לכבודו הרם.

אמר, אפוא, משה רבנו לפרעה, כי הארבה שעתיד לבוא עליו ועל עמו יתנהג בענווה ושלמות, ולא ידלג על שום בית, מהגדול שבגדולים עד הפחות שבפחותים, את כולם יכבד בביקוריו. "ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים אשר לא ראו אבותיך", אפילו אותם בתיים אשר לא ראו את פניך לפני אבותיך ואבות אבותיך, מלכי מצרים הנכבדים והגאוותנים - גם בהם יכנס הארבה...

"כי אני הכבדתי את לבו" (י, יא)

מבאר ה"חתם סופר" זצ"ל שהסיבה של הכבדת הלב הוא צריך לגרום לא ללכת לפרעה, ולמה אמר הקב"ה למשה ללכת, אלא הסיבה שאמר הקב"ה 'כי אני הכבדתי' אם אני עשיתי אז אתה יכול ללכת כי הכל תלוי בי.

"וגם מקננו ילך עמנו... כי ממונו ניקח לעבוד.."

(י, כו)

כתב המלבי"ם זצ"ל: בהמותינו תלכנה אתנו מרצונן הטוב, שכן יהיו משתוקקות לעלות קרבן לפני השם יתברך, כפי שאמרו חכמינו על הפר שהקריב אליהו הנביא, כי רץ בשמחה אל המזבח, בעוד שהפר השני שהקריבו נביאי השקר סירב ללכת למזבח, ומזה גופא נלמד לקח כיצד לעבוד את השם יתברך.

אם בהמה זו, שאין בה דעת, משתוקקת להיות קרבן לאלוקים, על אחת כמה וכמה צריכים בני אדם שהם בני דעת להשתוקק לעבודת השם.

"כי ממונו ניקח לעבוד את ה' אלוקינו" ... (י, כו)

"ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך" כתבו המקובלים, שאוירת מצרים הייתה כה טמאה, עד שאילו היה מלאך יורד אליה היה נטמא! נכון שהרחוב כאן איננו כמו